

UNIVERSITAT DE BARCELONA
DIVISIÓ DE CIÈNCIES DE LA SALUT
FACULTAT DE PSICOLOGIA

DEPARTAMENT DE PERSONALITAT, AVALUACIÓ I TRACTAMENT PSICOLÒGIC

ANÀLISI CONCEPTUAL DEL FENOMEN BILINGÜE.
AVALUACIÓ DEL RENDIMENT ESCOLAR EN
LLENGUA CATALANA i CASTELLANA

Autor: Àngel FORNER i MARTINEZ
Direcció: Dra. Maria Fornés i Santacana

BARCELONA 1990

5. DADES SOBRE ELS ERRORS ORTOGRÀFICS COMESOS EN ELS TEXTOS ESCRITS EN CATALÀ I CASTELLÀ

En l'anàlisi dels errors ortogràfics no s'han tingut en compte els resultats de 1r d'EGB perquè s'ha considerat que es tracta d'un nivell inicial de l'aprenentatge lecto-escriptor on els alumnes sovint són més estimulats per la producció escrita que no pas per la correcció ortogràfica.

Els errors d'accentuació, només els comptabilitzem a partir de 6è d'EGB, nivell on ja s'exigeix aquesta correcció ortogràfica.

TAULA 27 ERRORS ORTOGRÀFICS TEXTOS ESCRIPTURA PROVA II PERCENTATGES D'ERRORS RESPECTE DEL TOTAL DE PARAULES ESCRITES EN CATALÀ I CASTELLÀ

FASE-82					
NIVELL	GRUP A-82		GRUP B-82		
	TEXT CAT.	TEXT CAST.	TEXT CAT.	TEXT CAST.	
2n	17%	29%	19%	20%	
3r	7%	16%	20%	10%	
4t	5%	14%	9%	6%	
5è	6%	8%	13%	7%	
6è	12%	7%	14%	8%	
7è	7%	4%	8%	5%	
8è	8%	5%	6%	5%	

FASE-87						
NIVELL	GRUP I-87		GRUP II-87		GRUP III-87	
	CATALÀ	CASTELLÀ	CATALÀ	CASTELLÀ	CATALÀ	CASTELLÀ
2n	21%	28%	24%	22%	22%	28%
3r	14%	22%	17%	12%	21%	22%
4t	10%	12%	8%	9%	12%	15%
5è	7%	10%	5%	7%	14%	5%
6è	5%	6%	11%	8%	13%	10%
7è	5%	7%	5%	4%	10%	8%
8è	4%	6%	5%	4%	9%	5%

Taula 27. Resultats del tant per cent d'errors ortogràfics sobre la totalitat de paraules escrites en una i altra llengua (català i castellà) en escrits semiespontanis. A partir de 6è d'EGB s'ha comptat també l'error d'accentuació. Els resultats corresponents a 1r d'EGB no figuren en aquesta taula perquè es considera irrellevant l'anàlisi dels errors ortogràfics en un nivell tan inicial de l'aprenentatge lector-escriptor. Les dades es

presenten per nivells d'EGB per grups (A-82, llengua d'escola: català; B-82, llengua d'escola: castellà; I-87, llengua de l'entorn: català; II-87, llengua de l'entorn: cat. i cast.; III-87, llengua de l'entorn: castellà). Els resultats es diferencien segons si corresponen a la primera fase d'aplicació de les proves (FASE-82) o a la segona (FASE-87).

COMENTARIS referents a l'anàlisi dels errors ortogràfics comesos en els textos semiespontanis de la Prova d'Espectura II

FASE-82

El GRUP A-82 (llengua d'escola: català), a partir de 6è d'EGB, mostrava un major percentatge d'errors ortogràfics en els textos (semiespontanis) catalans; això és a causa del fet que aquest grup va fer l'aprenentatge lecto-escriptor en castellà, i va tenir l'escolaritat en aquesta llengua fins a començar el cicle superior (6è d'EGB). En els nivells anteriors, fins a 6è d'EGB, el GRUP A-82 presentava un major nombre d'errors en l'escriptura castellana que no pas el GRUP B-82 (llengua d'escola: castellà) que ho feia en major percentatge en els textos catalans.

FASE-87

En el GRUP I-87 (llengua entorn: català), major nombre d'errors en castellà que en l'escriptura catalana, sobretot a 2n i 3r d'EGB. Disminueixen, i s'igualen entre català i castellà, el nombre d'errors ortogràfics a partir de 6è d'EGB.

En el GRUP II-87 (llengua entorn: cat. i cast.), gran similitud en la correcció ortogràfica en l'escriptura en català i castellà; igualment es redueixen els errors en ambdues a partir de 7è d'EGB.

En el GRUP III-87 (llengua entorn: castellà), equivalència fins a 4t d'EGB en la correcció ortogràfica entre llengua catalana i castellana. Posteriorment (a partir de 5è d'EGB), major correcció per l'expressió escrita en castellà, i es millora igualment l'ortografia catalana i castellana en els nivells superiors.

COMPARACIÓ **FASE-82 / FASE-87**. Els resultats en la correcció ortogràfica de l'escriptura en llengua castellana són similars a les dues fases (no difereixen significativament). El GRUP I-87, II-87 i III-87, corresponents a la FASE-87, i amb llengua d'escola: català, cometen més errors en castellà i durant més de temps que no pas els grups de la FASE-82, la qual cosa manifesta la repercussió de la llengua d'escola en la correcció ortogràfica.

Per a l'escriptura en llengua catalana, s'observa també una relativa similitud entre els resultats de la FASE-82 i la FASE-87, i es millora el rendiment ortogràfic en els nivells superiors (6è, 7è i 8è d'EGB).

6. DADES PROCEDENTS DE L'ANÀLISI DELS ERRORS ESTRUCTURALS COMESOS EN L'ESCRITURA SEMIESPONTÀNIA

S'han analitzat aquells errors d'escriptura que no corresponen pròpiament a errors ortogràfics, com són: oblidar lletres, ajuntar paraules, confondre lletres homòfones, invertir síl.labes, etc.

Els resultats que presentem a la taula 28 indiquen el tant per cent de subjectes que cometen aquests errors de forma ocasional o sistemàtica. S'indica també el tant per cent d'alumnes que no manifesten aquests tipus d'errors.

Hem considerat aquest error, que afecta l'expressió escrita, com a "ocasional" en tots aquells subjectes que el manifesten una o dues vegades, i com a "sistemàtic" en aquests mateixos individus que el manifesten tres o més vegades.

TAULA 28 PERCENTATGE D'ALUMNES QUE MANIFESTEN ERRORS DE TIPUS ESTRUCTURAL EN L'ESCRITURA (DE FORMA OCASIONAL O SISTEMÀTICA)

FASE-82						
NIVELL	TEXT CATALÀ			TEXT CASTELLÀ		
	Error Ocas ^A	Sist ^B /NO error ^C	error ^C	Ocas ^A	Sist ^B /No error ^C	error ^C
GRUP A-82 (llengua escola: català)						
2n	74%	18%	26%	61%	10%	39%
3r	57%	11%	43%	47%	11%	53%
4t	48%	12%	52%	45%	10%	55%
5è	47%	11%	53%	54%	11%	46%
6è	54%	19%	46%	50%	11%	50%
7è	52%	21%	48%	33%	7%	67%
8è	48%	16%	52%	21%	3%	79%
GRUP B-82 (llengua escola: castellà)						
2n	87%	33%	13%	57%	11%	43%
3r	50%	15%	50%	38%	15%	62%
4t	64%	18%	36%	38%	11%	62%
5è	73%	18%	27%	36%	12%	64%
6è	60%	20%	40%	25%	10%	75%
7è	68%	30%	32%	25%	6%	75%
8è	65%	15%	35%	43%	7%	57%

FASE-87

GRUP I-87 (llengua entorn: català)

2n	48%	28%	52%	90%	23%	10%
3r	62%	12%	38%	50%	15%	50%
4t	38%	10%	62%	16%	4%	84%
5è	40%	3%	60%	24%	4%	76%
6è	12%	1%	88%	2%	1%	98%
7è	8%	1%	92%	1%	1%	99%
8è	4%	1%	96%	1%	1%	99%

GRUP II-87 (llengua entorn: cat. i cast.)

2n	62%	22%	38%	50%	19%	50%
3r	38%	16%	62%	26%	6%	74%
4t	26%	8%	74%	26%	4%	74%
5è	25%	3%	75%	24%	3%	76%
6è	16%	1%	84%	1%	1%	99%
7è	8%	1%	92%	1%	1%	99%
8è	6%	1%	94%	1%	1%	99%

GRUP III-87 (llengua entorn: castellà)

2n	59%	29%	41%	57%	23%	43%
3r	53%	25%	47%	50%	25%	50%
4t	58%	6%	42%	49%	4%	51%
5è	25%	5%	75%	16%	3%	84%
6è	24%	1%	76%	1%	1%	99%
7è	16%	1%	84%	1%	1%	99%
8è	8%	1%	92%	1%	1%	99%

Taula 28. Resultats dels errors estructurals en l'escriptura semiespontània (vinyetes) en català i castellà. Dades corresponents al tant per cent d'individus que cometen cada categoria analitzada en aquesta taula: A) error ocasional, B) error sistemàtic, C) no cometen error. Resultats per nivells d'EGB, excepte 1r d'EGB perquè es tracta d'un nivell on pròpiament s'inicia l'aprenentatge lecto-escriptor. Diferenciació per fases i grups.

COMENTARIS respecte al tant per cent d'alumnes estudiats que cometen errors estructurals en l'escriptura de textos semiespontanis en català i castellà

FASE-82

Destaquem un menor tant per cent d'alumnes que cometien errors d'escriptura en castellà que no pas en català. Els errors estructurals (que afecten l'expressió escrita i no són estrictament errors ortogràfics) en l'escriptura semiespontania afectaven, de forma "sistemàtica", un nombre important d'alumnes (una mitjana del 10%) dels dos grups (A-82, llengua d'escola: català; i B-82, llengua d'escola: castellà), per a les dues llengües (català i castellà), i de tots els nivells d'EGB.

FASE-87

No es modifica significativament, respecte a la fase anterior, el percentatge d'alumnes que manifesten dificultats estructurals de forma "sistemàtica" en l'escriptura (8%).

A la FASE-87 els subjectes que manifesten aquests errors estructurals en l'escriptura de forma "ocasional" milloren (disminueix el percentatge) abans (en nivells acadèmics anteriors) i, comparativament amb la FASE-82, més en llengua castellana que no pas en la catalana.

L'escriptura de la llengua castellana sembla ser més fàcil per als alumnes de tots els grups (I-87, II-87 i III-87) que en aquesta fase tenien el català com a llengua d'escola.

Els resultats de les dues fases (FASE-82 i FASE-87) permeten mantenir els criteris que aquells alumnes que manifesten errors estructurals en l'escriptura d'una llengua (llengua d'ensenyament), també els cometem quan escriuen en

l'altra. I també que, independentment de la llengua d'ensenyament, l'escriptura en català té major grau de dificultat (precisa de més temps el seu aprenentatge correcte) que no pas l'escriptura en castellà.

7. CONCLUSIONS GENERALS DE LES PROVES D'ESCRITURA I i II

1. La llengua d'escola afecta significativament l'aprenentatge i el rendiment de l'escriptura, d'una banda, en millora la **correcció ortogràfica** i, d'una altra, n'augmenta la **producció escrita** (quantitat de paraules escrites en situacions de text lliure) en aquesta llengua.

2. La **correcció ortogràfica** (Prova d'Espectura I i II), comparant resultats de la **FASE-82** (escoles amb llengua d'ensenyament: català, i escoles amb llengua d'ensenyament: castellà) i de la **FASE-87** (les mateixes escoles que a la fase anterior, totes amb llengua d'ensenyament: català), ha millorat significativament en llengua catalana (minoritària) per a tots els nivells acadèmics, i per als nivells superiors (6è, 7è i 8è d'EGB) també en la castellana (majoritària).

Cal suposar la intervenció de variables relatives al professorat i als dissenys curriculars per explicar aquesta millora; i també destacar la concordança d'aquests resultats amb la teoria de la interdependència lingüística.

3. Els resultats de les proves de dictat (**correcció ortogràfica**), per als nivells superiors (6è, 7è i 8è d'EGB), indiquen com la normativa ortogràfica catalana és més difícil o complexa que la castellana. La correcció ortogràfica en llengua catalana precisa de major temps d'escolaritat o d'aprenentatge.

Corroboren aquesta afirmació els resultats obtinguts en els nivells finals d'escolaritat (8è d'EGB) on és apreciable la millora ortogràfica de la llengua castellana independentment de la llengua d'escola.

Això es pot confirmar, també, quan analitzem els resultats de les dificultats d'escriptura (dificultats estructurals) on s'aprecia clarament com, en totes les circumstàncies, és major (encara que no significatiu) el nombre d'individus que cometen aquests errors en llengua catalana que no pas en la castellana.

4. El rendiment en escriptura, analitzat amb el criteri de **producció escrita** (quantitat de paraules escrites en situacions de text lliure), demostra com la importància de la llengua d'escola sobre el rendiment de l'escriptura queda fora de tot dubte, en el sentit que afavoreix significativament la major producció en aquesta llengua.

5. La **producció escrita** (quantitat de paraules escrites en situacions de text lliure) ha millorat significativament, a la **FASE-87**, en correcció ortogràfica i en extensió.

Els textos semiespontanis (Prova d'Espectura II) faciliten que la llengua de casa (la de relació amb l'entorn), quan no coincideix amb la llengua d'escola, deixi entreveure la seva influència més que no pas a les proves de dictats (Prova d'Espectura I), que són proves relatives a la normativa ortogràfica que bàsicament s'aprèn a l'escola.

6. El canvi produït entre les dues fases d'aplicació d'aquestes proves d'escriptura (totes les escoles participants tenien a la segona fase, FASE-87, el català com a llengua d'ensenyament) permet comprovar la disminució de **castellanismes** en l'escriptura catalana (grups de la FASE-82, entre 2% i 9% de castellanismes; grups de la FASE-87, entre l'1% i el 3%). És a dir, menor presència de barbarismes en l'escriptura catalana. En l'escriptura castellana els **catalanismes** no superen l'1% del total de paraules escrites.

7. Quan la llengua d'escola és el català, i la llengua castellana -majoritària- s'ensenya com a segona llengua (grups A-82, I-87, II-87, III-87), els resultats en la correcció ortogràfica i producció escrita en llengua catalana i castellana, al final de l'escolaritat, són similars (no difereixen significativament).

Quan la llengua d'escola és el castellà, i la llengua catalana s'ensenya com a segona llengua, GRUP B-82, els resultats referents a la correcció ortogràfica i producció escrita en castellà són similars (no difereixen significativament) als dels grups anteriorment indicats, en canvi la correcció ortogràfica i producció escrita catalana es troba significativament desafavorida.

8. La llengua de l'entorn, quan no coincideix amb la llengua d'escola (GRUP III-87), no afecta significativament el rendiment (aprenentatge i producció) de l'escriptura. L'aprenentatge i el rendiment escriptor estan significativament afectats per la llengua d'ensenyament escolar (llengua d'escola).

PROVES DE PARLA

CARACTERITZACIÓ DE LES PROVES DE PARLA

Les Proves de Parla consten de dues parts: PROVA DE PARLA I (narració d'il.lustracions) i PROVA DE PARLA II (narracions semiespontànies). Aquestes proves es diferencien en el grau de llibertat que cadascuna d'elles dóna al subjecte experimental.

En ambdues proves es recull (enregistrament magnetofònic) l'expressió oral en llengua catalana i castellana.

Les proves van ser aplicades en una primera etapa, l'any 1982 (FASE-82), a un conjunt d'escoles de la província de Barcelona; i posteriorment, el 1987 (FASE-87) reaplicades a les mateixes escoles.

L'aplicació d'aquest tipus de Proves de Parla, a diferència de les Proves de Lectura i les Proves d'Esctura (que s'han exposat abans), és una activitat menys habitual, poc freqüent, en l'àmbit escolar. Per aquest motiu les indicacions als mestres sobre la forma d'aplicació (procediment) eren molt concretes i precises per evitar l'acció de variables no controlades i, també, per facilitar la correcció de les proves.

Com les altres proves aplicades (lectura i escriptura), la correcció de les Proves de Parla, la va fer l'equip d'investigació. En aquest cas, però, totes les Proves de Parla (I i II), tant les corresponents a la primera etapa (FASE-82) com les de la segona (FASE-87), van ser corregides pel mateix observador, a fi i efecte d'evitar la possibilitat d'introduir criteris o matisos diferents en el buidatge i l'avaluació de les proves.

PROVA DE PARLA I. Consistia a "explicar" el contingut d'unes làmines il.lustrades on apareixia una seqüència de dibuixos; les narracions s'havien de fer en català i castellà.

D'aquesta prova s'analitza la **quantitat de producció oral** i el **temps** emprat per a la narració en cada llengua. També, la presència de **castellanismes** i **catalanismes** en les narracions en català i castellà, respectivament.

PROVA DE PARLA II. Consistia a parlar (explicar) durant dos minuts sobre un tema genèric i familiar; i això en cada llengua i canviant el tema.

D'aquesta prova s'ha analitzat la **major facilitat per a l'ús** del català o del castellà, i la presència de **catalanismes** i **castellanismes** en les narracions.

PROVA DE PARLA I

RESULTATS DE LA PROVA DE PARLA I

Per aquesta Prova es va elaborar un conjunt de làmines il·lustrades. En total són sis làmines, tres per narrar-les en català i tres en castellà. Dues làmines, una per la llengua catalana i l'altra per la castellana, es van fer servir per als nivells del cicle inicial (1r, 2n d'EGB); dues làmines més, per al cicle mitjà (3r, 4t i 5è d'EGB); i les dues restants per al cicle superior (6è, 7è i 8è d'EGB).

Les làmines representen una història seqüenciada en vuit vinyetes on s'estableixen relacions d'acció / espai / temps. Aquestes relacions es van estudiar per tal que fossin adequades per a les edats dels subjectes experimentals.

Les làmines per a 1r i 2n d'EGB representen la seqüència des que un nen es desperta al matí fins que va a l'escola; i, la segona làmina, una dona que va al mercat i finalment prepara el menjar.

Les làmines corresponents a 3r, 4t i 5è d'EGB representen el procés des de la plantació d'una llavor fins a l'obtenció de fruits; i la segona, la seqüència d'una excursió escolar.

Les làmines per a 6è, 7è i 8è d'EGB il·lustren el procés d'obtenció de la farina i l'elaboració del pa; i el procés de realització dels plànols d'una casa i la construcció.

Aquestes il·lustracions es van confeccionar tenint present tres criteris:

A) Que la interpretació dels dibuixos fos assequible per les edats previstes dels alumnes estudiats. La finalitat de les làmines era estimular la producció oral.

B) Que les il.lustracions fossin motivadores, que facilitessin l'ordre de l'explicació, pas a pas, seqüència a seqüència.

C) Per tal d'adaptar els continguts de les làmines a les edats dels diferents nivells d'EGB es van tenir en compte les relacions entre els temes representats pels dibuixos i les seqüències d'espai / temps implícites.

Així, per a 1r i 2n d'EGB, els temes ("la casa", "el mercat") es desenvolupaven en espais pròxims i coneguts, i el temps era paral.lel a l'acció.

Per a 3r, 4t i 5è d'EGB, els temes ("cicle reproducció dels fruits", i "excursió escolar") precisaven de més abstracció. L'espai i el temps no eren lineals ni paral.lels als dibuixos, i l'explicació exigia elements causals que havia d'introduir el nen.

Per a 6è, 7è i 8è d'EGB, els temes ("procés del blat / farina / pa", i "procés de plànols / construcció d'una casa") exigien igualment una capacitat d'abstracció major i la utilització d'elements causals per explicar les làmines.

Els subjectes estudiats són els mateixos que per a tota l'experiència. Vegeu-ne la descripció a les pàgs. 280 i 281, i les modificacions específiques per a aquesta Prova a la pàg. 427.

Anàlisi dels resultats de la Prova de Parla I. De les dades procedents de la Prova de Parla I s'ha fet una anàlisi referent a la **producció oral** (quantitat de paraules) en català i castellà; s'ha calculat una taula teòrica de la mitjana de **paraules produïdes per minut** en cada llengua; i s'ha analitzat el tant per cent de **castellanismes** /

catalanismes introduïts a les narracions en català i castellà.

Les dades d'aquestes anàlisis, obtingudes per un únic observador (la mateixa persona per a les dues fases: FASE-82 i FASE-87), es presenten de la manera següent: mostra; dades i comentaris sobre la producció oral; dades i comentaris sobre la inclusió de castellanismes i catalanismes. Les conclusions d'aquestes proves se situen al final de l'apartat dedicat a Proves de Parla, on figuren conjuntament les conclusions corresponents a la Prova de Parla I i II.

Presentem la nostra anàlisi dels resultats seguint el següent esquema:

1. Mostra. En primer lloc presentem la taula (taula 29) on es descriu la mostra estudiada a la FASE-82 i la FASE-87; agrupem els individus per nivells d'EGB, i per grups: A-82 (escola catalana), B-82 (escola castellana), I-87 (entorn català), II-87 (entorn català i castellà), III-87 (entorn castellà).

Fins ara, en la presentació dels resultats de les altres proves (Prova de Lectura i Proves d'Esctura), les mostres s'especificaven també per escoles; en aquest cas (Prova de Parla I) s'expressen únicament per grups, i es mantenen igualment les altres variables, nivells i fases. Aquest canvi en l'especificació de la mostra es fa per dos motius; el primer perquè no presentem resultats segons les escoles (tampoc els resultats de les altres proves s'han analitzat per aquest criteri, sinó per grups), i en segon lloc, perquè només hem indicat els resultats concrets per escoles per: "velocitat lectora" i "correcció ortogràfica", és a dir, les variables que hem estudiat amb més deteniment, i que tenen major relació amb la variable "llengua d'escola".

Per a la FASE-82 s'especifiquen les mostres concretes per a les proves en llengua catalana i llengua castellana, ja que hi va haver alguna pèrdua mostral en ser incapaços alguns alumnes d'expressar-se en la llengua menys usual.

2. Dades i comentaris de la producció oral en català i castellà. Es presenten les X corresponents a la **quantitat de paraules** produïdes per explicar les il.lustracions en català i castellà; també les X del **temps emprat** per a cada narració. Aquestes dades s'expressen agrupades per nivells d'EGB dins de cada grup, i diferenciades per la llengua catalana i la castellana, i per la FASE-82 i la FASE-87.

Per ajudar a la interpretació de les dades obtingudes s'ha elaborat, amb els mateixos criteris que acabem d'apuntar, una **Taula teòrica de les mitjanes de paraules produïdes per minut en cada llengua.**

3. Dades i comentaris sobre la inclusió de castellanismes i catalanismes en les exposicions orals. Càlcul del tant per cent de castellanismes i catalanismes, sobre la totalitat de paraules produïdes. Els resultats es mostren per nivells, grups i fases; i per a cada una de les llengües.
